

An Investigation of the Relationships between School Structure and Preschool Bullying

İbrahim TANRIKULU*, Nasibe KANDEMİR ÖZDİNÇ**,

Zeynep Nur BESNİLİ***

Received date: 07.02.2021

Accepted date: 25.05.2021

Abstract

School type, age group of children, class size, and the number of male and female students in the class in preschool bullying, as school structure variables, were explored in this current investigation. More specifically, this study examined physical/relational and verbal types of peer bullying in the preschool period by testing the differences regarding school type and age group of children. The predicting roles of class size and the number of female and male students in the class considering the physical/relational and relational bullying behaviors were also investigated. The sample of this quantitative research design study was composed of 441 preschool teachers working at private or public schools in İstanbul and Gaziantep. The Preschool Peer Bullying Scale: Teacher Form was the data collection instrument in this research. One-Way Multivariate Analysis of Variance-MANOVA and multiple regression analyses were used as statistical procedures to analyze the data. Findings showed that physical/relational bullying behaviors were prevalent at public schools compared to private schools, but the school type did not make a significant difference in verbal bullying. While the age group of the children did not make a significant difference in physical/relational bullying behaviors, 49-60 and 61-72 month groups of children had significantly more verbal bullying behaviors compared to the children in the 36-48 month group. In addition, the class size and the number of female and male students in the class were found as non-significant predictors of physical/relational and verbal bullying behaviors. The findings were discussed in light of the existing literature.

Keywords: Peer bullying, preschool, school structure, school type, class size.

*^{ORCID} Gaziantep University, Educational Sciences, Gaziantep, Turkey; ibrahimtanrikulu@gmail.com

**^{ORCID} Ministry of National Education, Afyonkarahisar, Turkey; nkozdinc@gmail.com

***^{ORCID} Ministry of National Education, Gaziantep, Turkey; zeynepnurkutlu@gmail.com

Okul Öncesi Dönemde Akran Zorbalığı ve Okul Yapısı ile İlgili Değişkenlerin İncelenmesi

İbrahim TANRIKULU*, Nasibe KANDEMİR ÖZDİNÇ**,
Zeynep Nur BESNİLİ***

Geliş tarihi: 07.02.2021

Kabul tarihi: 25.05.2021

Öz

Okul yapısı değişkenleri olarak okul türü, yaş grubu, sınıf mevcudu, sınıftaki kız ve erkek öğrenci sayıları, okul öncesi akran zorbalığı davranışları kapsamında bu araştırma tarafından ele alınmıştır. Bu çalışma özelinde, okul öncesi dönemde akran zorbalığının fiziksel/ilişkisel ve sözlü zorbalık türlerine yönelik olarak okul türü ve öğrencilerin yaş grubuna göre farkları incelenmiştir. Ayrıca sınıf mevcudu ile sınıftaki kız ve erkek öğrenci sayılarının okul öncesi dönemde görülen akran zorbalığının fiziksel/ilişkisel ve sözlü zorbalık türlerini yordayıcılığı da bu çalışmada ele alınmıştır. Nicel araştırma desenine sahip olan bu çalışmanın örneklemini İstanbul ve Gaziantep'te devlet okullarında veya özel okullarda çalışan 441 okul öncesi öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak, Okul Öncesi Akran Zorbalığı Ölçeği: Öğretmen Formu kullanılmıştır. Verilerin analizinde Tek Yönlü Çok Değişkenli Varyans Analizi (MANOVA) ve çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Araştırma sonucunda fiziksel/ilişkisel zorbalık davranışlarının özel okullara kıyasla devlet okullarında daha fazla görüldüğü ancak okul türünün sözlü zorbalık davranışlarında anlamlı bir farklılık yaratmadığı bulunmuştur. Öğrencilerin yaş grubu, fiziksel/ilişkisel zorbalık davranışlarında anlamlı bir fark yaratmazken, 49-60 ve 61-72 ay grubundaki çocukların 36-48 ay grubundaki çocuklara kıyasla anlamlı şekilde daha fazla sözlü zorbalık davranışlarında yaptıkları ortaya çıkmıştır. Araştırma bulgularına göre toplam sınıf mevcudunun, sınıftaki kız ve erkek öğrenci sayılarının fiziksel/ilişkisel ve sözlü zorbalık davranışları için anlamlı yordayıcılar olmadığı tespit edilmiştir. Bulgular, okul öncesi dönemde akran zorbalığına yönelik güncel alanyazın dikkate alınarak tartışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Akran zorbalığı, okul öncesi, okul yapısı, okul türü, sınıf mevcudu.

*^{ORCID} Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Gaziantep, Türkiye; ibrahimtanrikulu@gmail.com

**^{ORCID} Milli Eğitim Bakanlığı, Afyonkarahisar, Türkiye; nkozdinc@gmail.com

***^{ORCID} Milli Eğitim Bakanlığı, Gaziantep, Türkiye; zeynepnurkutlu@gmail.com

1. Giriş

Akran zorbalığı, Olweus (1994) tarafından “bir kişi ya da grubun, kendini savunamayan bir kurbanı karşı gösterdiği, kasıtlı ve tekrarlı biçimde zarar vermeyi hedefleyen fiziksel, sözlü ya da ilişkisel eylemler” olarak tanımlanmıştır. İlkokul (örn., Çarkıt ve Bacanlı, 2020; Volchegorskaya, Zhukova, Frolova, Shishkina, ve Kalugina, 2020), ortaokul (örn., Çolak, 2020; Jan ve Husain, 2015) ve lise (örn., Adalar-Çelenk ve Yıldızlar, 2019; Nurlia ve Suardiman, 2020) öğrencileri arasında akran zorbalığı, ulusal ve uluslararası alanyazında sıklıkla ele alınan güncel bir konudur. Okul öncesi dönem çocuklarının akran zorbalığı davranışları araştırmacıların ilgisini çeken güncel konulardan birisi olmasına rağmen (örn., Besnili ve Tanrikulu, 2021) okul öncesi dönemde görülen akran zorbalığı davranışlarının diğer yaş gruplarına göre daha az ele alındığı görülmektedir. Alanyazındaki bu boşluğu doldurmayı hedefleyen bu araştırmada, okul öncesi dönemde akran zorbalığının fiziksel/ilişkisel ve sözlü zorbalık türlerine yönelik olarak, okul türü ve öğrencilerin yaş grubuna göre farkları araştırılmıştır. Sınıf mevcudunun, sınıftaki kız ve erkek öğrenci sayılarının okul öncesi dönemde akran zorbalığının fiziksel/ilişkisel ve sözlü zorbalık türlerini yordayıcılığı da bu araştırma kapsamında incelenmiştir. Bu çalışmada akran zorbalığı türleri fiziksel/ilişkisel ve sözlü zorbalık türü olarak iki farklı kategoride ele alınmıştır.

Okul öncesi eğitim dönemi, çocukların olumlu sosyal ilişkilerinin geliştiği bir dönem olduğu kadar çocuklar arasında zorbalık davranışlarının da ortaya çıktığı bir dönemdir (Vlachou, Andreou, Botsoglou, ve Didaskalou, 2011). Araştırmalar, zorba ve mağdur olarak zorbalık deneyimlerinin okul öncesi dönemde başladığını ortaya koymaktadır (örn., Hanish, Kochenderfer-Ladd, Fabes, Martin, ve Denning, 2004; Kirves ve Sajaniemi, 2012). Kochenderfer-Ladd ve Wardrop (2001) çocukları okul öncesi dönemden başlayarak üçüncü sınıfa kadar izlemiş ve çocukların %60'ının dört yıl boyunca başka çocuklar tarafından en az bir kez zorbalık davranışına maruz kaldıklarını ifade ettiklerini raporlamışlardır. Dolayısıyla, Kochenderfer-Ladd ve Wardrop (2001) yaptıkları boylamsal çalışma sonucunda zorbalık davranışının yaygın olduğunu ortaya koymuştur.

Okul öncesi dönemde maruz kalınan zorbalık davranışlarının, çocukların uzun ya da kısa vadeli yaşadıkları akademik, sosyal-duygusal ve bilişsel problemlerle ilişkili olduğu raporlanmıştır (Loeber, ve diğ., 2003; Humphrey ve Crisp, 2008). Bu sebeple, okul öncesi dönemde akran zorbalığını araştırmak, akran zorbalığının erken yaşlarda önlenmesi ve çocukların erken bir yaşta akran zorbalığının olumsuz etkilerinden uzak durabilmeleri için önemlidir. Okul öncesi dönemde akran zorbalığı sorununa başarılı bir şekilde müdahale edebilmek için okul öncesi dönemde zorbalık davranışlarını daha iyi anlamak gerekmektedir.

Türkiye’de okul öncesi kurumlarını şekillendiren, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından okul yapısına yönelik birtakım düzenlemeler yapılmaktadır. Örneğin, erken çocukluk dönemindeki bir çocuk bir devlet okulundan veya bir özel okuldan hizmet alabilir (MEB, 2014). Bir devlet okuluna veya bir özel okula kayıt olan bir çocuk kendi yaş grubuna göre oluşturulmuş 36-48ay, 49-60ay, 61-72ay yaş grubu sınıflarından birinde yer alır (MEB-Okul Öncesi Eğitim Programı, 2013). Milli Eğitim Bakanlığı’na göre bu sınıflarda en az 10 en fazla 20 öğrenci olabileceği belirtilmiştir (MEB, 2014). Zorbalık alanyazınında, okul yapısının akran zorbalığı davranışlarıyla ilişkili olabileceği raporlanmaktadır. Örneğin, devlet okulunda ya da özel okulda öğrenim görmeyen (örn., Uluhurt, 2012), öğrencilerin yer aldıkları yaş grubunun (örn., Koçer ve Akduman, 2019) veya sınıf mevcudunun (O’Moore, Kirkham ve Smith, 1997) akran zorbalığı davranışlarıyla ilişkili olduğu bulunmuştur. Okul öncesi dönemde akran zorbalığı konusunda okul öncesi eğitim kurumlarının yapılarında yer alan okul türü (Solak-Arabacı ve Demircioğlu, 2019) veya yaş grubu (Akduman, 2012) gibi bazı değişkenler ele alınmıştır. Fakat okul öncesi eğitim kurumlarının yapılarında yer alan faktörler bir bütün olarak daha önce araştırılmamıştır.

Bu araştırma, Türkiye’de okul öncesi eğitim kurumlarının yapılarında yer alan okul türü, yaş grubu, sınıf mevcudu ve bir sınıfta yer alan kız ve erkek öğrenci sayılarının akran zorbalığı ile ilişkilerini bütüncül bir şekilde ele almaktadır. Bu değişkenleri bir bütün olarak değerlendirmedeki hedef, okul öncesi dönemde akran zorbalığı davranışlarının okul yapısından

nasıl etkilenebileceğini ortaya koymaktır. Bu çalışmanın bir sınırlılığı olarak, okul yapısıyla ilgili değişkenler sınırlı bir sayıda olacak şekilde araştırılabilmektedir ve tüm değişkenler dikkate alınamamıştır. Okul öncesi dönemde akran zorbalığı davranışlarının okul yapısından nasıl etkilenebileceğine yönelik bütüncül bir bilgi birikimi, erken çocukluk döneminde akran zorbalığı davranışlarının doğasını anlamaya yönelik katkı sağlayabilir. Daha da önemlisi, okul yapısının rolünün daha iyi anlaşılması, iyileştirilmesine ve akran zorbalığının erken bir yaşta önenebilmesine yardımcı olabilir. Bu sayede, akran zorbalığının uzun süreli boylamsal olumsuz etkilerinden (örn., Humphrey ve Crisp, 2008) okul çocukları ilerleyen yaşlarında da korunabilirler.

Okul Türü

Türkiye’ de okul öncesi eğitim hizmeti, Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı devlet okulları ve özel okullar tarafından sunulmaktadır (MEB, 2014). Bu durum dikkate alınarak bu çalışma kapsamında okul türü değişkeni, devlet okulları ve özel okullar olarak iki kategoride ele alınmıştır. Okul öncesi dönemde zorbalık ve okul türü ilişkisini inceleyen çalışmalar araştırılmış ancak ulusal ve uluslararası alanyazında okul öncesi dönemde okul türünü değişken olarak inceleyen zorbalık konulu çalışmaların oldukça sınırlı sayıda olduğu bulunmuştur. Uluyurt’un (2012) 5-6 yaş grubu çocuklarla yaptığı çalışma, okul öncesi eğitimlerine özel kurumlarda devam eden çocukların akranlarına karşı saldırganlık, akranları tarafından dışlanma ve akran şiddetine maruz kalma puanlarının, devlet kurumlarındaki çocukların puanlarından daha yüksek olduğunu göstermiştir. Solak-Arabacı ve Demircioğlu (2019) ise özel okula giden okul öncesi dönem çocuklarının devlet okuluna giden çocuklara göre anlamlı bir şekilde daha fazla hareketli oldukları, asosyal davranış sergiledikleri, dışlanmaya maruz kaldıkları, kaygılı oldukları ve saldırganlık davranışları gösterdiklerini bulmuştur.

Yaş grubu

Bu araştırma kapsamında okul öncesi dönemde öğrencilerin zorbalık davranışlarında yaş grubuna göre ortaya çıkan farklar da incelenmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı’nın okullarda uyguladığı programlarda okul öncesi dönem çocuklarının yaş grupları 36-48ay, 49-60ay, 61-72ay yaş grubu olmak üzere üç ayrı gruba ayrılmaktadır (MEB-Okul Öncesi Eğitim Programı, 2013). Bu sebeple bu çalışmada Milli eğitim Bakanlığı’nın ön gördüğü üç ayrı yaş grubu dikkate alınmıştır. Bu kapsamda yapılan alanyazın taramasında okul öncesi dönemde yaş gruplarının akran zorbalığıyla ilişkisini inceleyen çalışmaların sayısının sınırlı olduğu gözlenmiştir. Akduman (2012) tarafından okul öncesi dönemde görülen akran zorbalığını, akran zorbalığının türlerini ve özelliklerini belirlemek amacıyla yapılan çalışmada, çocukların yaş gruplarına göre zorbalık türlerinin farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. İnceleme sonucunda 3-4 ve 5-6 yaş gruplarının her ikisinde de en fazla fiziksel zorbalık görülürken, 5-6 yaş grubunda 3-4 yaş grubuna göre fiziksel saldırganlık oranının düştüğü, sözlü ve ilişkisel zorbalık oranının ise arttığı belirlenmiştir. Diğer yandan, Koçer ve Akduman (2019) okul öncesi dönemde çocukların zorbalık davranışlarının yaşa göre değişip değişmediğini araştırmışlardır. Araştırma sonucunda 61-72 ay grubundaki çocukların, 48-60 ay grubundaki çocuklara göre daha fazla akran zorbalığı yaptıkları bulunmuştur. Yörük (2016) ise 3-6 yaş grubu çocukların zorbalık yapma ve zorbalığa maruz kalma durumlarını araştırdığı çalışmasında 3-6 yaş grubu çocukların zorbalık davranışlarında yaş gruplarına göre önemli bir fark olmadığını belirtmiştir.

Sınıf Mevcudu

Okul öncesi eğitim sınıflarında sınıf mevcudu önemli bir konudur. Millî Eğitim Bakanlığı’nın mevzuatına göre bir okul öncesi sınıfında en az 10 en fazla 20 öğrenci olabilir (MEB, 2014). Millî Eğitim Bakanlığı’nın da öngördüğü üzere okul öncesi eğitimin doğası gereği sınıf mevcudu belirli bir sayıyla sınırlı olmalıdır. Sınıf mevcudunun fazla olması sınıf içinde öğrenciler arasındaki ilişkileri olumsuz etkileyebilir. Sınıf mevcudunun fazla olmasının olumsuz etkilerinden biri akran zorbalığı sorunudur.

Bu araştırma kapsamında ele alınan konulardan bir diğeri de okul öncesi dönemde sınıf mevcudu ile akran zorbalığı arasındaki ilişkidir. Sınıf mevcudu ile akran zorbalığı arasındaki ilişkiyi anlamak okul öncesi eğitimde sınıf mevcudunun akran zorbalığı gibi problem davranışların sınıfın iklimi ile ilişkisini daha iyi anlamak açısından önemlidir. Bu doğrultuda yazarlar tarafından yapılan alanyazın araştırmasında yeterli çalışmaya ulaşılamamıştır. Bulunan sınırlı sayıdaki araştırma da okul öncesi döneme ait değildir. Scheithauer, Hayer, Petermann ve Jugert, (2006) ilkokul ve ortaokul öğrencileriyle yaptıkları araştırma sonucunda sınıf mevcudu ile akran zorbalığı arasında bir ilişki olmadığını raporlamışlardır. O'Moore, ve diğ., (1997) de yaptıkları çalışmada ilkokul ve ortaokul öğrencileri için sınıf mevcudu ile akran zorbalığı arasında ilişkileri araştırmışlardır. Araştırmanın sonuçları, ilkokul sınıflarında sınıf mevcudunun akran zorbalığı yapma veya akran zorbalığına maruz kalma ile ilişkili olmadığını göstermiştir. Aynı araştırmanın sonuçları, sınıf mevcudunun ortaokul sınıflarında akran zorbalığı yapma arasında anlamlı bir ilişkili bulunmadığını fakat akran zorbalığına maruz kalma arasında negatif bir korelasyon bulunduğunu ortaya koymuştur. Bir başka deyişle, ortaokul sınıflarında sınıf mevcudu azaldıkça akran zorbalığına maruz kalmanın arttığı bulunmuştur. Whitney ve Smith (1993) tarafından ilkokul ve ortaokul öğrencileriyle yapılan başka bir araştırma da sınıf mevcudunun zorbalıkla ilişkili olmadığı bulunmuştur. Stefanek, Strohmeier, Van de Schoot, ve Spiel, (2011) tarafından ortaokul öğrencileriyle yapılan çalışmada ise sınıf düzeyinde, daha az sayıdaki sınıf mevcudu ve zayıf sınıf ikliminin daha yüksek zorbalık puanları ile ilişkili olduğu bulunmuştur.

Kız ve Erkek Öğrenci Sayısı

Okul öncesi dönemde cinsiyet, akran zorbalığı davranışlarının doğasını anlayabilmek için önemli bir değişkendir. Adriany (2019) cinsiyete dayalı akran zorbalığının okul öncesi sınıfları için önemli bir sorun olduğunun altını çizmiştir. Bu araştırma kapsamında bir sınıftaki kız ve erkek öğrenci sayılarının akran zorbalığını ne şekilde yordadığı ele alınmıştır. Ancak ulusal ve uluslararası alanyazında okul öncesi dönemde bir sınıftaki kız ve erkek öğrenci sayılarının akran zorbalığı ile ilişkisini ele alan bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu nedenle, aşağıda akran zorbalığı ve cinsiyete göre farkları ele alan alanyazın dikkate alınarak bir sınıftaki kız ve erkek öğrenci sayılarının akran zorbalığı ile ilişkili olabileceği açıklanmıştır.

Bu doğrultuda yapılan alanyazın taramasında, cinsiyetin zorbalık davranışlarıyla ilişkisi konusunda ilkokul, ortaokul ve lise öğrencileri ile yapılan araştırma sonuçlarının farklılık gösterdiği gözlenmiştir. Bazı araştırmalarda erkek çocukların kız çocuklara göre daha fazla zorbalık davranışları gösterdiği ve zorbalık olaylarında daha fazla yer aldıkları tespit edilmiştir (Monks, Palermi, Ortega ve Costabile, 2011; Olweus, 1988; Rigby, 2005; Salmivalli, Lagerspetz, Björkqvist, Österman ve Kaukiainen, 1996). Erkek çocukların kendi aralarında fiziksel zorbalık davranışları daha çok yaygın iken sözlü ve özellikle ilişkisel zorbalığın kızlar arasında daha yaygın olduğu belirtilmiştir (Crick, Casas ve Ku, 1999; Crick, Casas ve Mosher, 1997; Smith ve Ananiadou, 2003). Bazı araştırma sonuçlarına göre ise cinsiyetle zorbalık davranışı arasında önemli bir ilişki olmadığı yani cinsiyet değişkeninin zorbalık davranışlarında bir farklılık ortaya koymadığı raporlanmıştır (Frisen, Jonsson ve Persson 2007; Hanish ve diğerleri, 2004; Hennington, Hughes, Cavell ve Thompson, 1998; Kokkinos ve Panayiotou, 2004; O'moore ve Kirkham, 2001; Rys ve Bear, 1997; Thorne, 1993). Bu araştırmalardan farklı olarak ise Perren (2000) yaptığı araştırmada kız çocukların erkek çocuklara göre daha sık zorbalık davranışları gösterdikleri ve zorbalık davranışına maruz kaldıkları sonucuna ulaşmıştır. Alanyazından da görüleceği gibi cinsiyet, akran zorbalığı davranışlarıyla ilişkili belirleyici bir değişkendir. Dolayısıyla, bir sınıftaki kız veya erkek öğrenci sayısının, o sınıfta görülecek akran zorbalığı çeşitleriyle ilişkili olabileceği ön görülebilir.

Özetle, alanyazında okulun yapısıyla ilgili okul türü, yaş grubu, sınıf mevcudu, kız ve erkek öğrenci sayısı gibi değişkenlerin akran zorbalığı davranışlarıyla ilgili olduğu raporlanmıştır. Ancak, okulun yapısının okul öncesi dönemde görülen akran zorbalığı ile ilişkilerine yönelik çalışmaların sayısı oldukça sınırlıdır. Dolayısıyla bu çalışma, okul yapısıyla ilgili bahsedilen

değişkenleri bir araya getirerek okul öncesi dönem akran zorbalığını incelemeyi ve alanyazındaki bu boşluğu doldurmayı hedeflemektedir.

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Deseni

Bu araştırma, okulöncesi dönemde akran zorbalığının fiziksel/ilişkisel ve sözlü zorbalık türlerinin okültürü ve öğrencilerin yaş grubuna göre farklarını incelemek üzere korelasyonel bir araştırma olarak tasarlanmıştır. Ayrıca sınıf mevcudunun, sınıftaki erkek öğrenci sayısının ve sınıftaki kız öğrenci sayısının okul öncesi dönemde akran zorbalığının fiziksel/ilişkisel ve sözlü zorbalık türlerini yordayıcılığı da bu araştırma tarafından incelenmiştir.

2.2. Örneklem

Bu araştırma kapsamında öğrencilerin yaş grupları ve okul türleri arasındaki farklar da incelendiğinden araştırmanın örnekleme, İstanbul'da ve Gaziantep'te devlet veya özel okullarda 36-48 ay, 49-60 ay ve 61-72 ay yaş grubu sınıflarında görev yapan 529 okul öncesi öğretmeninden oluşmaktadır. Veri analizi kısmında detaylı bir şekilde açıklanan nedenlerle toplam 88 kişi veri setinden çıkarılmış ve çalışma bulguları 441 kişi üzerinden raporlanmıştır. Örneklem kolay örneklem yöntemi (convenience sampling) ile oluşturulmuştur.

Tablo 1. Örneklemin Demografik Bilgileri

	$\bar{x}$ (SS)	N	%
Yaş	31.30 (7.07)	392	
Görev Süresi	8.44 (5.85)	425	
Eğitim Durumu			
Ön Lisans		105	23.8
Lisans		307	69.6
Yüksek Lisans		22	5.0
Doktora		1	0.2
Belirtmeyenler		6	1.4
Toplam		441	100
Cinsiyet			
Kadın		426	96.6
Erkek		13	2.9
Belirtmeyenler		2	0.5
Toplam		441	100

Tablo 1'den de görüldüğü üzere, bu araştırmaya katılımcıların yaş ortalamasının 31.30 (SS= 7.07), meslekteki ortalama görev sürelerinin 8.44 (SS= 5.85) yıl olduğu görülmektedir. Katılımcıların eğitim durumu incelendiğinde, çoğunluğun ön lisans (%23.8) veya lisans (%69.6) mezunu oldukları görülmektedir. Katılımcıların %96.6'sının kadın olduğu görülmektedir.

2.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak Okul Öncesi Akran Zorbalığı Ölçeği: Öğretmen Formu (Besnili ve Tanrıkulu, 2021) ve demografik veri formu kullanılmıştır. Okul Öncesi Akran Zorbalığı Ölçeği: Öğretmen Formu okul öncesi dönemdeki çocukların akran zorbalığı davranışlarını ölçmektedir. Ölçek öğretmenlere yöneliktir ve okul öncesi dönemdeki çocukların akran zorbalığı davranışlarının değerlendirilmesi öğretmenler tarafından yapılmaktadır. Ölçekten alınan toplam puan o sınıf genelinde öğretmen tarafından raporlanan zorbalık davranışlarının ne kadar sıklıkla gerçekleştiğini ifade etmektedir. Ölçek 0 (hiç), 1 (nadiren), 2 (bazen), 3 (sıklıkla), 4 (her zaman) şeklinde değerlendirilen beşli Likert tipi bir ölçektir. Ölçeğin toplam madde sayısı 14'tür. Bu maddelerden 9 madde ölçeğin fiziksel/ilişkisel zorbalık alt boyutunu, 5 madde ise sözlü zorbalık alt boyutunu ölçmektedir. Fiziksel/ilişkisel zorbalık alt boyutunda yer alan maddelere örnek olarak; sınıf arkadaşının/arkadaşlarının oyunda yer

almasını istememek, sınıf arkadaşını/arkadaşlarını itmek, tokatlamak, yumruklamak, çimdiklemek ya da tekmelemek ve sınıf arkadaşının/arkadaşlarının arasını bozmak verilebilir. Sözlü zorbalık alt boyutunda yer alan maddelere örnek olarak; sınıf arkadaşıyla/arkadaşlarıyla küfür, aşağılayıcı konuşmak, arkadaşının/arkadaşlarının kilo, boy, giyim, gözlük takma, konuşma gibi farklılıklarıyla dalga geçmek ve sınıf arkadaşına/arkadaşlarına hoş olmayan lakaplarla/ isimlerle hitap etmek verilebilir.

Ölçeğin yapılan güvenirlik analizi işlemleri sonucunda (Cronbach's alpha değerleri), fiziksel/ilişkisel zorbalık alt boyutunun .83, sözlü zorbalık alt boyutunun .78 ve ölçeğin toplam maddelerinin güvenirliğinin de .88 olduğu raporlanmıştır (Besnili ve Tanrikulu, 2021). Bu araştırmada ise Okul Öncesi Akran Zorbalığı Ölçeği: Öğretmen Formu'nun iç tutarlılık katsayıları fiziksel/ilişkisel zorbalık alt boyutunun .85, sözlü zorbalık alt boyutunun .79 ve ölçeğin toplam maddelerinin güvenirliğinin de .88 olduğu bulunmuştur. Besnili ve Tanrikulu(2021), Okul Öncesi Akran Zorbalığı Ölçeği: Öğretmen Formu'nun kapsam geçerliğine ve yapı geçerliğine yönelik yaptığı çalışmalarda ölçeğin geçerliğini ortaya koyan bulgular raporlanmıştır.

Araştırmacılar tarafından geliştirilen demografik bilgi formunda katılımcıların yaşı, meslekteki görev süreleri, eğitim durumu, cinsiyetleri, çalışılan okul türü (özel veya devlet), sınıf mevcudu, kız ve erkek öğrencilerin sayıları ve hizmet verilen öğrencilerin yaş gruplarına yönelik sorular yer almaktadır.

2.4. Veri Toplama Süreci

Bu araştırma sürecinde il milli eğitim müdürlüklerinden uygulama izni ve 2016 yılında 232 sayılı Gaziantep Üniversitesi Klinik Araştırmalar Etik Kurul'undan araştırma izni alınmıştır. Araştırmanın ölçeği, öğretmenler tarafından kendi sınıflarında doldurulmuştur. Ölçeği doldurmak yaklaşık 10 dakika sürmüştür. Her katılımcıya, yapılan çalışmanın konusu, süresi, gönüllülük esasına dayandığı ve çalışmadan istedikleri zaman ayrılacakları hakkında bilgilendirme yapılmıştır. Katılımcılara ölçeği doldururken titiz ve samimi davranmaları ve boş madde bırakmamaları konusunda hatırlatma yapılmıştır.

2.5. Verilerin Analizi

Uç değer oldukları tespit edilen iki veri, veri setinden çıkarılmıştır. Öğrencilerin yaş grubu bu araştırmanın önemli bir değişkenidir. Bu nedenle, çalıştığı yaş grubunu belirtmeyen dört katılımcı ve belirli bir yaş dönemi öğrenci grubuyla çalışmayıp 48-72 aylık karma öğrenci grubuyla çalıştıklarını raporlayan 82 katılımcı bu araştırmanın veri setinden çıkarılmıştır. Bu işlemlerin sonucunda veri setinde toplam 441 katılımcı kalmıştır ve regresyon tekniği kullanılarak imputasyon işlemi yapılarak kayıp veriler düzenlenmiştir. Regresyon tekniği kullanılarak yapılan imputasyon işlemi, kayıp verilerin yerine yeni veriler önerirken veri setinde yer alan verileri temel alır ve bu sayede verinin doğasını korur (Tabachnick ve Fidell, 2007).

Ayrıca veri setinde normallik testleri ile uç değerlerin olup olmadığı kontrol edilmiş ve uç değerler veri setinden çıkarılmıştır. MANOVA ve çoklu regresyon analiz testlerini yapmadan önce analizi yapabilmek için gerekli olan ön koşullar kontrol edilmiştir. İlk olarak normallik varsayımı test edilmiştir. Değişkenlerin normal dağıldığını test edebilmek için Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk testleri kullanılmıştır. Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk testlerinin sonuçlarının $p > .05$ olduğu ve normal dağılımın sağlandığı görülmüştür (Tabachnick ve Fidell, 2007). Normalliği test edebilmek için çarpıklık ve basıklık değerleri de göz önüne alınmıştır. Çarpıklık ve basıklık değerlerinin olması gereken -1.5 ile +1.5 arasında olduğu ve normalliğin sağlandığı görülmüştür (Tabachnick ve Fidell, 2007). Regresyon analizinin bir diğer varsayımı çoklu doğrusallıktır (Kline, 2010). Bu varsayım değişkenler arasındaki korelasyon değerleri dikkate alınarak test edilmektedir ve değişkenler arasındaki korelasyon değerleri .90'dan düşük olmalıdır (Kline, 2010). Yapılan analiz sonucunda değişkenler arasındaki korelasyon değerlerinin .90'dan düşük olduğu bulunmuştur.

Bu araştırmada ilk olarak, fiziksel/ilişkisel zorbalığın ve sözlü zorbalığın okul türüne ve öğrencilerin yaş gruplarına (36-48 ay; 49-60 ay; 61-72 ay) göre gruplar arası farkları

incelenmiştir. Bu doğrultuda araştırmanın amacına yönelik olarak, fiziksel/ilişkisel zorbalığın ve sözlü zorbalığın okul türüne ve öğrencilerin yaş gruplarına göre gruplar arası farklarını tespit edebilmek için Tek Yönlü Çok Değişkenli Varyans Analizi (One-Way Multivariate Analysis of Variance-MANOVA) yapılmıştır. MANOVA testinde fiziksel/ilişkisel zorbalık ile sözlü zorbalık bağımlı değişken olarak yer alırken okul türü (devlet ve özel) ve öğrencilerin yaş grupları (36-48 ay; 49-60 ay; 61-72 ay) bağımsız değişken olarak yer almıştır.

Bu araştırmanın ikinci amacı, sınıf mevcudunun, sınıftaki kız öğrenci ve erkek öğrenci sayılarının fiziksel/ilişkisel zorbalığı ve sözlü zorbalığı yordayıcılığını test etmektir. Bu amaç doğrultusunda iki ayrı eş zamanlı çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Çoklu regresyon analizinin ilkinde, fiziksel/ilişkisel zorbalık bağımlı değişken sınıf mevcudu, sınıftaki kız öğrenci ve erkek öğrenci sayıları ise bağımsız değişken olarak yer almıştır. Çoklu regresyon analizinin ikincisinde, sözlü zorbalık bağımlı değişken olarak sınıf mevcudu, sınıftaki kız öğrenci ve erkek öğrenci sayıları ise bağımsız değişken olarak yer almıştır.

3. Bulgular

3.1. Manova Sonuçları

Okul türü

Katılımcıların %75.7'si devlet okulunda, %24.3'ü ise özel okulda görev yapmaktadır. Okul öncesi dönemde görülen zorbalığın alt boyutlarından fiziksel/ilişkisel zorbalık ve sözlü zorbalık üzerinde okul türü ve yaş grubuna yönelik anlamlı farkların olup olmadığını incelemek amacıyla MANOVA yapılmıştır. MANOVA sonuçlarına göre fiziksel/ilişkisel zorbalık davranışlarında okul türü anlamlı farklılıklar yaratmaktadır ($F_{[1, 435]} = 2.76, p < .05, \eta^2 = .02$). Yani, devlet okullarında ($M = 10.68, SS = 0.36$) özel okullara ($M = 9.22, SS = 0.57$) kıyasla daha fazla fiziksel/ilişkisel zorbalık davranışları görülmektedir. Elde edilen etki değeri Cohen'in (1988) kriterlerine göre küçüktür. Öte yandan, MANOVA sonuçları okul türünün sözlü zorbalık davranışlarında anlamlı bir fark ortaya çıkarmadığını göstermektedir ($F_{[1, 435]} = .47, p > .05, \eta^2 = .00$).

Yaş grubu

MANOVA sonuçları, yaş grubunun zorbalık davranışları üstünde anlamlı farklılıklar yarattığını göstermiştir ($F_{[2, 438]} = 18.45, p < .05, \eta^2 = .73$). MANOVA sonuçlarına göre yaş grubu fiziksel/ilişkisel zorbalık davranışlarında anlamlı bir fark ortaya çıkarmamaktadır ($F_{[2, 438]} = 2.18, p > .05, \eta^2 = .01$). Fakat MANOVA sonuçları, yaş grubunun sözlü zorbalık davranışlarında anlamlı bir fark ortaya çıkardığını göstermiştir ($F_{[2, 438]} = 5.33, p < .05, \eta^2 = .02$). Elde edilen etki değeri Cohen'in (1988) kriterlerine göre küçüktür. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak için Scheffe post hoc testi sonuçlarına bakılmıştır. Yaş grubunda yer alan katılımcı sayıları birbirinden farklı olduğu için Scheffe post hoc testi tercih edilmiştir.

Sonuçlar, (a) 36-48 aylık öğrencilerin ($M = 2.31, SS = 2.84$) hem 49-60 aylık ($M = 3.49, SS = 2.93$) hem de 61-72 aylık ($M = 3.64, SS = 2.99$) öğrencilere göre anlamlı bir şekilde daha az sözlü zorbalık yaptıklarını ($p < .05$), (b) 49-60 aylık öğrencilerin 36-48 aylık öğrencilere göre anlamlı bir şekilde daha fazla sözlü zorbalık yaptıklarını ($p < .05$) ama sözlü zorbalık yapma açısından 61-72 aylık öğrencilerle aralarında anlamlı bir fark olmadığını ve (c) 61-72 aylık öğrencilerin 36-48 aylık öğrencilere göre anlamlı bir şekilde daha fazla sözlü zorbalık yaptıklarını ($p < .05$) ama 49-60 aylık öğrencilerle aralarında anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir.

3.2. Eş zamanlı Regresyon Analizi Sonuçları

Sınıf mevcudu ve kız ve erkek öğrenci sayısı

Fiziksel/ilişkisel zorbalığa ve sözlü zorbalığa yönelik olmak üzere iki ayrı eş zamanlı regresyon analizi yapılmıştır. Yapılan analizler, fiziksel/ilişkisel zorbalık üzerinde toplam sınıf mevcudunun ($B = .09, p > .05$), kız öğrenci sayısının ($B = .00, p > .05$) ve erkek öğrenci sayısının ($B =$

.09, $p>.05$) yordayıcı güçlerine yönelik bir modelin anlamlı bir sonuç vermediğini ortaya koymuştur ($F_{[3, 426]} = 2.09, p>.05$). Benzer bir şekilde, sözlü zorbalık üzerinde toplam sınıf mevcudunun ($B = .12, p>.05$), kız öğrenci sayısının ($B = .16, p>.05$) ve erkek öğrenci sayısının ($B = .00, p>.05$) yordayıcı güçlerine yönelik bir modelin anlamlı bir sonuç vermediği de bulunmuştur ($F_{[3, 426]} = 2.21, p>.05$).

4. Tartışma

Bu araştırma, okul öncesi dönemde ortaya çıkan fiziksel/ilişkisel ve sözlü zorbalık davranışlarının okul yapısıyla ilgili değişkenlerle olan ilişkilerini test etmiştir. Bu doğrultuda, okul öncesi dönemde görülen fiziksel/ilişkisel ve sözlü zorbalık davranışlarının okul türüne ve yaş grubuna göre farklılıkları incelenmiştir. Bunun yanı sıra, sınıf mevcudu ile kız-erkek öğrenci sayılarının, fiziksel/ilişkisel ve sözlü zorbalık davranışlarını yordama güçleri de araştırılmıştır.

Araştırma kapsamında öncelikli olarak devlet okullarındaki ve özel okullardaki okul öncesi eğitim sınıflarında zorbalık davranışlarının farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Okul türüne yönelik karşılaştırma sonuçları, devlet okullarında özel okullara kıyasla daha fazla fiziksel/ilişkisel zorbalık davranışları gözlemlendiğini ortaya koymuştur. Diğer yandan, okul türüne bağlı olarak sözlü zorbalık davranışlarında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu bulgunun sebebi, Türkiye’de okulöncesi eğitim veren devlet okullarında ve özel okullarda yetişkin gözetimi konusundaki güncel durum olabilir. Türkiye’de okulöncesi eğitim veren devlet okulları ve özel okullar göz önünde bulundurulduğunda, özel okullarda öğretmenin yanında çoğunlukla yardımcı personel yer almaktadır (Başturan ve Görgü, 2020). Bu durumun devlet okullarında yetişkin gözetimini zayıflatabileceği öngörülebilir. Kirves ve Sajaniemi (2012), okul öncesi dönem çocuklarının zorbalık davranışlarının, yetişkin gözetiminin olmadığı ortamlarda daha fazla görüldüğünü ve zorbalık davranışında bulunmadan önce çocukların ortamda bir yetişkin olup olmadığını kontrol ettiklerini tespit etmişlerdir. Ayrıca Tanrikulu (2018), okul öncesi dönem çocuklarının zorbalık davranışlarını incelediği çalışmada çocukların, sınıf içi ve sınıf dışı serbest oyun etkinlikleri zamanında daha çok zorbalık davranışı gösterirlerken, öğretmenin rehberliği ve gözetimindeki sınıf içi ve sınıf dışı etkinliklerde daha az sıklıkta zorbalık davranışı gerçekleştiğini tespit etmiştir. Bu durum, devlet okullarındaki çocukların daha fazla fiziksel/ilişkisel zorbalık davranışı gösterme eğilimlerini açıklayabilir.

Bu araştırma kapsamında incelenen diğer bir konu okul öncesi çocuklarının zorbalık davranışlarının yaş gruplarına göre farklılıklarıdır. Bulgular, okul öncesi dönemde fiziksel/ilişkisel zorbalık davranışlarının yaş grubuna göre anlamlı bir farklılık göstermediğini ortaya koymuştur. Ancak okul öncesi dönemde sözlü zorbalık davranışlarının yaş grubuna göre anlamlı bir farklılık gösterdiği bu çalışmada bulunmuştur. Sonuçlara göre, 36-48 aylık çocuklar hem 49-60 aylık hem de 61-72 aylık çocuklardan anlamlı bir şekilde daha az sözlü zorbalık davranışları göstermekte iken 49-60 ve 61-72 aylık çocuklar 36-48 aylık çocuklardan anlamlı bir şekilde daha fazla sözlü zorbalık davranışları göstermektedirler. Ancak 61-72 aylık ve 49-60 aylık çocuklar arasında sözlü zorbalık davranışı gösterme açısından herhangi bir fark bulunamamıştır. Bu çalışmada ulaşılan yaşla birlikte sözlü zorbalık davranışlarının da artış gösterdiği sonucu, Akduman’ın (2012) çalışma sonuçlarıyla benzerlik göstermiştir. Akduman’ın (2012) yaptığı çalışma sonucunda fiziksel zorbalığın da her yaş grubu için en yoğun olarak gözlemlendiği belirtilmiştir. Diğer yandan, 3-6 yaş çocuklarının zorbalık yapma ve zorbalığa maruz kalma durumlarının çocukların yaş gruplarına göre önemli bir değişiklik göstermediğini raporlayan çalışmalar da alanyazında yer almaktadır (örn., Yörük, 2016).

Bu çalışmada, okul öncesi dönemde sözlü zorbalık yapma konusunda yaş grubuna göre ortaya çıkan farklılıkların temel sebeplerinden biri, okul öncesi çocukların dil becerilerinin yaş grubuna göre değişiklik göstermesi olabilir. Gülay’a (2009) göre okul öncesi dönemde akran ilişkilerini şekillendiren en önemli öğelerden biri çocukların dil gelişimidir. Ladd, Kochenderfer ve Coleman (1996), çocukların yaşlarının artmasıyla birlikte okul öncesi çocuklarının dil gelişimlerinin de

arttığını, çocukların kendilerini sözlü olarak daha iyi ifade edebildiklerini ve ortaya çıkan sorunları sözlü olarak daha uzlaşmacı bir şekilde çözebildiklerini raporlamıştır. Öte yandan, Ladd ve diğerleri (1996) yaşla birlikte sözlü gelişimin okul öncesi çocuklar arasında bazı anlaşmazlıkları da ortaya çıkardığını bu durumun da çocuklar arasında sözlü şiddeti arttırabildiğini bulmuşlardır. Okul öncesi dönemde yaş grubuna bağlı sözlü zorbalık davranışlarında bu araştırmada ortaya çıkan anlamlı farkların sebebi çocukların sözlü ifade becerilerinin gelişim düzeylerindeki farklar olabilir. Bir başka deyişle, 36-48 ay çocukların sözlü zorbalık davranışlarını anlamlı olarak daha az yapmaları henüz gelişmemiş olan dil becerilerine ve 49-60 ile 61-72 aylık çocukların anlamlı olarak daha fazla sözlü zorbalık yapmaları da çocukların ifade ve dili kullanma becerilerindeki gelişimleriyle ilgili olabilir.

Bu araştırma kapsamında, okul öncesi dönemde sınıf mevcudunun fiziksel/ilişkisel zorbalık ve sözlü zorbalık davranışlarını yordayıp yordamadığı test edilmiştir. Bulgulara göre, sınıf mevcudu çocukların hem fiziksel/ilişkisel hem de sözlü zorbalık davranışlarını yordamamaktadır. Bir başka deyişle, sınıf mevcudu arttıkça okul öncesi sınıflarında gözlemlenen akran zorbalığı davranışları artmamaktadır. Okul öncesi dönemde sınıf mevcudu ve akran zorbalığını birlikte ele alan ulusal veya uluslararası bir çalışmaya erişilememiştir. Bu nedenle, bu araştırma kapsamında elde edilen sınıf mevcuduna yönelik bulguyu karşılaştırmak için ilkökul ve ortaokul öğrencileri arasında sınıf mevcudu ve akran zorbalığını birlikte ele alan araştırmalar dikkate alınmıştır. Dolayısıyla okuyucu, bu karşılaştırmanın okul öncesi dönem öğrencileriyle diğer kademeler arasında yapıldığını unutmamalıdır. İlkokul ve ortaokul öğrencileriyle kıyaslama yapılmasının sebebi ise bu çalışmanın bulgularının alanyazına ne kadar örtüştüğünü okuyucuya sunmaktır. Bu bağlamda, Scheithauer ve diğerleri (2006) ile Whitney ve Smith (1993), sınıf mevcudu ile akran zorbalığı arasında bir ilişki olmadığını raporlarken O'moore ve diğ., (1997) de ilkökul öğrencileriyle yapmış oldukları çalışma sonucunda sınıf mevcudu ile akran zorbalığı arasında bir korelasyon olmadığını raporlamışlardır. Görüldüğü üzere bu araştırmanın bulguları sınıf mevcudunun akran zorbalığını yordayıp yordamadığını inceleyen diğer araştırma sonuçlarıyla tutarlılık göstermektedir. Bu bulgu, sınıf mevcudunun okul öncesi dönemde akran zorbalığı davranışlarını doğrudan etkileyen bir değişken olmayabileceğini ortaya koymaktadır. Fakat, bu konu alanyazında oldukça yeni bir konu olduğundan gelecekteki araştırmaların, sınıf mevcudunun okul öncesi dönemde akran zorbalığı davranışları ile ilişkisini daha fazla araştırmalarında yarar vardır.

Alanyazında bir sınıftaki kız ve erkek öğrenci sayılarının akran zorbalığıyla ilişkisini ele alan bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Dolayısıyla, alan yazında cinsiyet değişkenine yönelik bulgular bu çalışmada elde edilen bulguyu tartışmak için dikkate alınmıştır. Bu nedenle, bir sınıftaki kız ve erkek öğrenci sayılarının okul öncesi dönem akran zorbalığıyla ilişkisine yönelik yapılan tartışma dolaylı olarak açıklanmaktadır. Bu doğrultuda, alanyazında, okul öncesi dönemde erkek çocukların kız çocuklardan daha sıklıkla zorbalık davranışlar yaptıkları (Monks ve diğerleri, 2011; Rigby, 2005), erkek çocuklar arasında fiziksel zorbalığın daha yaygınken kız çocuklar arasında sözlü zorbalığın daha yaygın olduğu raporlanmıştır (Smith ve Ananiadou, 2003). Dolayısıyla, bir okul öncesi sınıfta kız ve erkek öğrenci sayılarının da fiziksel/ilişkisel ve sözlü zorbalık davranışlarını akran zorbalığını yordayabileceği varsayılabilir. Bir başka deyişle, bir okul öncesi sınıfta erkek öğrenci sayısı arttıkça fiziksel/ilişkisel zorbalığın, kız öğrenci sayısı arttıkça da ilişkisel zorbalığın daha sık gözlemlenebileceği beklenebilir. Ancak bu araştırmanın bulguları, sınıftaki kız ve erkek çocuk sayılarının okul öncesi dönemde ortaya çıkan fiziksel/ilişkisel ve sözlü zorbalık davranışlarını yordamadığını göstermiştir.

Bu bulgunun hem okul öncesi dönemdeki (örn., Hanish ve diğerleri, 2004) hem de farklı düzey sınıflardaki (örn., Frisen ve diğerleri, 2007; Kokkinos ve Panayiotou, 2004) zorbalık davranışları ile çocukların cinsiyetleri arasında bir ilişkinin bulunmadığını raporlayan araştırmalarla benzerlik gösterdiği düşünülebilir. Görüldüğü gibi, okul öncesi dönem alanyazınında cinsiyet ve akran zorbalığı davranışları arasında bir belirsizlik vardır ve sınıftaki kız-erkek sayısı ile akran zorbalığını inceleyen çalışmalar da oldukça kısıtlıdır Dolayısıyla alanyazındaki bu tutarsız

sonuçlar zorbalık davranışları ile cinsiyet ilişkisini incelerken farklı değişkenlerin bu ilişkiye etkilerini de göz önünde bulundurulabileceğini ortaya koymaktadır. Örneğin, akran zorbalığı ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki bulunmazken cinsiyet ile empati düzeyi ve akran zorbalığı ile empati düzeyi arasındaki ilişkinin anlamlı olduğunu gösteren çalışmalar mevcut iken (örn., Akyol ve Bilbay, 2018), hem cinsiyetin hem de empati düzeyinin akran zorbalığıyla anlamlı bir ilişkisi olduğunu raporlayan çalışmalar da vardır (Kandemir-Özdiñç, 2019). Bu sebeple, akran zorbalığı ve cinsiyet veya sınıftaki kız-erkek sayısı ilişkisini incelerken bu ikili değişkenlerin ilişkisine etki edebilecek başka değişkenlerle ilgili de daha fazla çalışmaya ihtiyaç duyulduğu öngörülebilir. Ayrıca, alanyazında cinsiyetin ve bir sınıftaki kız ve erkek öğrenci sayısının okul öncesi dönemde akran zorbalığı davranışlarını yordayıcılığını ele alacak daha fazla çalışmaya ihtiyaç olduğu da görülmektedir.

Bu çalışmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Öncelikli olarak, araştırma örneklemini oluşturulurken kolay örneklem yöntemi tercih edildiğinden ve örnekleme yer alan katılımcı sayısı sınırlı olduğundan bu araştırmanın sonuçları genellenemez. Ayrıca katılımcıların çoğunun devlete bağlı okul öncesi sınıflarında görev yapıyor oluşu, okul türü bağlamında bir sınırlılık teşkil etmektedir. Bu araştırma kapsamında öğretmenlerden kendi sınıflarında yer alan okulöncesi çocuklarının akran zorbalığı davranışlarına yönelik gözlemlerini raporlamaları istenmiştir. Bu nedenle, bulgular katılımcıların kendi beyanlarına dayandığı için yanlı olabilir. Örneğin, katılımcılar kendi sınıflarındaki çocuklar hakkında olumsuz bir izlenim oluşturmaktan kaygılanarak raporlama yapmış olabilirler. Ayrıca, bu araştırmanın katılımcılarının büyük çoğunluğu kadınlardan oluşmaktadır. Bu nedenle, bu araştırma çoğunlukla kadın katılımcıların görüşlerini yansıtmaktadır. Kadınlar ve erkekler arasındaki sözlü veya fiziksel iletişim becerilerinde ortaya çıkan farklılıklar göz önünde bulundurulduğunda, kadın öğretmenlerin sözlü zorbalık davranışlarının daha farkında oldukları öngörülebilir. Bu durum, bu araştırmanın bulguları yorumlanırken göz önüne alınmalıdır.

Sonuç olarak, okul öncesi dönemde gerçekleşen akran zorbalığı davranışlarının doğasını anlamaya yönelik alanyazın tarafından oldukça sınırlı bir şekilde ele alınan okul yapısına bağlı değişkenler bu araştırma tarafından incelenmiştir. Elde edilen bulgular okul öncesi dönemde akran zorbalığına yönelik alanyazındaki kuramsal bilgi birikimini ilerletmektedir. Bunun yanı sıra elde edilen bulgular uygulamaya yönelik katkılar da sağlamaktadır. Örneğin bu çalışmada akran zorbalığı davranışlarının devlete bağlı okul öncesi sınıflarında özel okullara bağlı okul öncesi sınıflarına kıyasla daha sık görüldüğü tespit edilmiştir. Bu bulguya dayanarak, devlet okul öncesi sınıflarında akran zorbalığını önlemeye yönelik çalışmalara daha çok ihtiyaç duyulduğu söylenebilir. Bu çalışmada ayrıca, okul öncesi dönemde akran zorbalığı davranışlarında çocukların ait oldukları yaş grubuna göre farklılıklar bulunduğu ortaya konmuştur. Dolayısıyla, okul idarecileri ve öğretmenler okul öncesi dönemde akran zorbalığı davranışlarıyla mücadele ederken çocukların yaş gruplarına göre farklı stratejiler kullanabilirler. Sınıf öğretmenleri yaş gruplarına hitap edecek şekilde çocukların sosyal-duygusal ve dil becerilerini destekleyici etkinliklere programlarında yer vererek çocukların kendilerini uygun şekilde ifade etme becerilerini destekleyip akran zorbalığını önleme çalışmalarına katkı sunabilirler. Bu çalışmada, sınıf mevcudunun ve sınıftaki kız ve erkek sayılarının akran zorbalığını yordamadıkları bulunmuştur. Dolayısıyla, okul idaresi, öğretmenler veya okul psikolojik danışmanları gibi paydaşların okul öncesi dönemde akran zorbalığını önlemede farkındalığa sahip olmalarının ve zorbalıkla mücadele becerilerinin önemine işaret etmektedir.

Kaynaklar

Adalar-Çelenk, T. E., & Yıldızlar, O. (2019). Lise öğrencilerinde akran zorbalığı ve mağduriyetinin incelenmesi. *Sağlık ve Yaşam Bilimleri Dergisi*, 1(2), 24-31. doi:10.33308/2687248X.201912150

- Adriany, V. (2019). 'I don't want to play with the Barbie boy': Understanding gender-based bullying in a kindergarten in Indonesia. *International Journal of Bullying Prevention, 1*, 246-254. doi:10.1007/s42380-019-00046-2
- Akduman, G. G. (2012). Okul öncesi dönemde akran zorbalığının incelenmesi. *Journal of Society & Social Work, 23*(1), 121-137.
- Akyol, A. K., & Bilbay, A. (2018). Ergenlerin akran zorbalığı yapmaları, zorbalığa maruz kalmaları ve empatik eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Journal of History Culture and Art Research, 7*(2), 667-675.
- Başturan, C., & Görgü, E. (2020). Öğretmenlerin mesleki sorun tanımları: Okul öncesi öğretmenleri bağlamında bir değerlendirme. *Yaşadıkça Eğitim, 34*(1), 79-98.
- Besnili, Z. N., & Tanrikulu, I. (2021). Development and validation of the preschool peer bullying scale-teacher form. *Journal of Psychologists and Counsellors in Schools, 1*-17. doi:10.1017/jgc.2021.1
- Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences* (2nd ed.). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Crick, N., Casas, J. & Ku, H. (1999). Relational and physical forms of peer victimization in preschool. *Developmental Psychology, 35*(2), 376-385.
- Crick, N. R., Casas, J. F., & Mosher, M. (1997). Relational and overt aggression in preschool. *Developmental Psychology, 33*(4), 579-588. doi:10.1037/0012-1649.33.4.579.
- Çarkıt, E., & Bacanlı, F. (2020) Okullarda akran zorbalığı: Öğretmen görüşlerine göre nitel bir çalışma1. *International Journal of Society Researches, 15*(24), 2545-2583. doi:10.26466/opus.644848
- Çolak, R. (2020). *Ortaokul öğrencilerinde akran zorbalığının demografik değişkenlere göre yordanması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yakın Doğu Üniversitesi, Kıbrıs.
- Gülay, H. (2009). Okul öncesi dönemde akran ilişkiler. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 12*(22), 82-93.
- Frisen, A., Jonsson, A. K., & Persson, C. (2007). Adolescents' perception of bullying: Who is the victim? Who is the bully? What can be done to stop bullying? *Adolescence, 42*(168), 749-761.
- Hanish, L. D., Kochenderfer-Ladd, B., Fabes, R. A., Martin, C. L., & Denning, D. (2004). Bullying among young children: The influence of peers and teachers. In D. L. Espelage, & S. M. Swearer (Ed.), *Bullying in American Schools: A Social-Ecological Perspective on Prevention and Intervention* (pp. 141-160). Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Henington, C., Hughes, J. N., Cavell, T. A., & Thompson, B. (1998). The role of relational aggression in identifying aggressive boys and girls. *Journal of School Psychology, 36*(4), 457-477. doi:10.1016/S0022-4405(98)00015-6
- Humphrey, G., & Crisp, B. R. (2008). Bullying affects us too: Parental responses to bullying at kindergarten. *Australasian Journal of Early Childhood, 33*(1), 45-49. doi:10.1177/183693910803300108
- Jan, A., & Husain, S. (2015). Bullying in elementary schools: Its causes and effects on students. *Journal of Education and Practice, 6*(19), 43-56.
- Kandemir-Özdiñç, N. (2019). *Sibling bullying and peer bullying relations to empathy, moral disengagement, problem solving and parental acceptance-rejection* (Yayımlanmamış doktora tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Kirves, L., & Sajaniemi, N. (2012). Bullying in early educational settings. *Early Child Development and Care, 182*(3-4), 383-400.

- Kline, R.B. (2010). *Principles and practice for structural equation modelling*. New York, NY: GuildfordPress
- Kochenderfer-Ladd, B., & Wardrop, J. L. (2001). Chronicity and instability of children's peer victimization experiences as predictors of loneliness and social satisfaction trajectories. *Child Development, 72*(1), 134-151. doi:10.1111/1467-8624.00270
- Koçer, N. K., & Akduman, G. G. (2019). Examination of peer bullying during (bully-victim-passive bully) preschool period. *Educational Research International, 8*(4), 1-10.
- Kokkinos, C. M., & Panayiotou, G. (2004). Predicting bullying and victimization among early adolescents: Associations with disruptive behavior disorders. *Aggressive Behavior: Official Journal of the International Society for Research on Aggression, 30*(6), 520-533. doi:10.1002/ab.20055
- Ladd, G. W., Kochenderfer, B. J., & Coleman, C. C. (1996). Friendship quality as a predictor of young children's early school adjustment. *Child Development, 67*(3), 1103-1118.
- Loeber, R., Farrington, D. P., Stouthamer-Loeber, M., Moffitt, T. E., Caspi, A., White, H. R., ... & Beyers, J. M. (2003). The development of male offending. In T. P. Thornberry, & M. D. Krohn (Ed.), *Taking Stock of Delinquency* (pp. 93-136). Springer, Boston, MA.
- MEB-Okul Öncesi Eğitim Programı (2013). shorturl.at/beJQ9 adresinden erişildi.
- MEB (2014). Millî eğitim bakanlığı okul öncesi eğitim ve ilköğretim kurumları yönetmeliği. shorturl.at/xFHK0 adresinden erişildi.
- Monks, C. P., Palermi, A., Ortega, R., & Costabile, A. (2011). Peer-victimisation in preschools: A cross-national comparison of England, Spain and Italy. *Spanish Journal of Psychology, 14*(1), 129-140.
- Nurlia, A., & Suardiman, S. P. (2020). The phenomenon of bullying in junior high school students nowadays. *International Journal of Education and Learning, 2*(1), 7-13. doi:10.31763/ijelev2i1.62
- Olweus, D. (1988). Bullying in the schools: How educators can help. *The Education Digest, 53*(7), 30- 3
- Olweus, D. (1994). Bullying at school: Basic facts and effects of a school based intervention program. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 35*(7), 1171-1190.
- O'Moore, M., & Kirkham, C. (2001). Self-esteem and its relationship to bullying behaviour. *Aggressive Behavior: Official Journal of the International Society for Research on Aggression, 27*(4), 269-283. doi:10.1002/ab.1010
- Q'Moore, A. M., Kirkham C., & Smith M. (1997) Bullying behaviour in Irish schools: A nationwide study. *The Irish Journal of Psychology, 18*(2), 141-169. doi:10.1080/03033910.1997.10558137
- Perren, S. (2000). *Kindergarten children involved in bullying: Social behavior, peer relationships, and social status* (Unpublished doctoral dissertation). University of Berne, Switzerland.
- Rigby, K. (2005). Bullying in schools and the mental health of children. *Journal of Psychologists and Counsellors in Schools, 15*(2), 195-208. doi:10.1375/ajgc.15.2.195
- Rys, G. S., & Bear, G. G. (1997). Relational aggression and peer relations: Gender and developmental issues. *Merrill-Palmer Quarterly, 43*(1), 87-106.
- Salmivalli, C., Lagerspetz, K., Björkqvist, K., Österman, K., & Kaukiainen, A. (1996). Bullying as a group process: Participant roles and their relations to social status within the group. *Aggressive Behavior: Official Journal of the International Society for Research on Aggression, 22*(1), 1-15.

- Scheithauer, H., Hayer, T., Petermann, F., & Jugert, G. (2006). Physical, verbal, and relational forms of bullying among German students: Age trends, gender differences, and correlates. *Aggressive Behavior: Official Journal of the International Society for Research on Aggression*, 32(3), 261-275. doi:10.1002/ab.20128
- Smith, P. K., & Ananiadou, K. (2003). The nature of school bullying and the effectiveness of school-based interventions. *Journal of Applied Psychoanalytic Studies*, 5(2), 189-209. doi:10.1023/A:1022991804210
- Solak-Arabacı, M. & Demircioğlu, H. (2019). 5-6 yaş grubu çocukların akran ilişkilerinin incelenmesi. *Yaşam Becerileri Psikoloji Dergisi*, 3, 205-221. doi:10.31461/ybpd.611507
- Stefanek, E., Strohmeier, D., van de Schoot, R., & Spiel, C. (2011). Bullying and victimization in ethnically diverse schools: Risk and protective factors on the individual and class level. *International Journal of Developmental Science*, 5(1-2), 73-84. doi:73-84. 10.3233/DEV-2011-11073
- Tabachnick, B. G., ve Fidell, L. S. (2007). *Using multivariate statistics*. Boston: Allyn and Bacon
- Tanrikulu, I. (2018). Teacher reports on early childhood bullying: how often, who, what, when and where. *Early Child Development and Care*, 190(4), 489-501. doi:10.1080/03004430.2018.1479404
- Thorne, B. (1993). *Gender play: Girls and boys in school*. New Jersey:Rutgers University Press.
- Uluhurt, F. (2012). *Bazı değişkenlere göre okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5-6 yaş grubu çocuklarının akran ilişkileri* (Yayımlanmamış doktora tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Vlachou, M., Andreou, E., Botsoglou, K., & Didaskalou, E. (2011). Bully/victim problems among preschool children: A review of current research evidence. *Educational Psychology Review*, 23(3), 329-358. doi:10.1007/s10648-011-9153-z
- Volchegorskaya, E., Zhukova, M., Frolova, E., Shishkina, K., & Kalugina, E. (2020). Self-evaluation of individual dignity as a predictor of bullying among primary school children. *Revista Espacios*, 41(04), 13- 20.
- Yörük, M. (2016). *3-6 yaş çocuklarının zorbalık davranışları ve zorbalığa maruz kalma durumlarının incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur.
- Whitney, I., & Smith, P. K. (1993). A survey of the nature and extent of bullying in junior/middle and secondary schools. *Educational Research*, 35(1), 3-25. doi:10.1080/0013188930350101

Extended Summary

1. Introduction

The preschool education is a period in which children's bullying behaviors develop along with positive social relations (Vlachou, Andreou, Botsoglou, & Didaskalou, 2011). Studies reveal that experiences of bullying as a bully or a victim begin in the preschool period (eg, Hanish, Kochenderfer-Ladd, Fabes, Martin, & Denning, 2004; Kirves&Sajaniemi, 2012). Kochenderfer-Ladd and Wardrop (2001) longitudinally followed the children from pre-school to the third grade and reported that 60% of the children stated that they had been bullied at least once by other children during the four years. Therefore, bullying behavior in preschool appears to be prevalent.

Peer bullying among the students of primary school (eg, ÇarkıtveBacanlı, 2020; Volchegorskaya, Zhukova, Frolova, Shishkina, & Kalugina, 2020), secondary school (eg, Çolak, 2020; Jan & Husain, 2015) and high school (eg, Adalar-Çelenk and Yıldızlar, 2019; Nurlia & Suardiman, 2020) is a current issue that is frequently discussed in the literature. Although the peer bullying behaviors of preschool children are one of the current issues that has attracted the attention of researchers (eg, Besnili&Tanrikulu, 2021), it is seen that the peer bullying behaviors in the preschool period are less focused by researchers than other age groups. To fill this gap in the literature, the differences in the physical/relational and verbal bullying types of peer bullying in the preschool period according to the school type and the age group of the students were investigated in this study. The predictors of the size of the class, the number of male and female students in the class for the physical/relational and verbal bullying types of peer bullying in the preschool period were also examined within the scope of this research. In this study, types of peer bullying were discussed in two different categories as physical/relational bullying and verbal bullying.

2. Methods

This research was designed as correlational research to examine the differences between physical/relational and verbal bullying types of peer bullying in the preschool period according to school type and age group of students. In addition, the predictors of the size of the class, separately the number of male and female students in the class of the physical/relational and verbal bullying types of peer bullying in the preschool period were also examined by this research.

Since the differences between the age groups and school types of the students were examined within the scope of this research, the sample of the research consisted of 529 preschool teachers working in the 36-48 months, 49-60 months and 61-72 months age group classes in public or private schools in Istanbul and Gaziantep. A total of 88 people were excluded from the data set and the study findings were reported on 441 people. The sample was created with the convenience sampling method.

3. Findings

According to MANOVA results, there was a significant difference in physical/relational bullying behaviors in terms of school type ($F_{[1, 435]} = 2.76, p < .05, \eta^2 = .02$). That is, there were more physical/relational bullying behaviors in public schools ($M = 10.68, SS = 0.36$) compared to private schools ($M = 9.22, SS = 0.57$). The effect, however, was small according to Cohen's (1988) criteria. On the other hand, MANOVA results showed that there was not a significant difference in verbal bullying behaviors in terms of school type ($F_{[1, 435]} = .47, p > .05, \eta^2 = .00$). MANOVA results showed that there was a significant difference in bullying behaviors in terms of age group ($F_{[2, 438]} = 18.45, p < .05, \eta^2 = .73$).

The results showed that (a) 36-48 months old students ($M= 2.31, SS= 2.84$) compared to both 49-60 months ($M= 3.49, SS= 2.93$) and 61-72 months ($M= 3.64, SS= 2.99$) students, became engaged in significantly less verbal bullying ($p<.05$), (b) 49-60-months old students became engaged in significantly more verbal bullying than 36-48 month-old students ($p<.05$), yet, there was no significant difference between 72-month-old students and 49-60-months old students, and (c) 61-72-month-old students became engaged in more verbal bullying than 36-48-month-old students ($p<.05$), yet there was no significant difference between 36-48-month-old students and 49-60-month-old students.

Two simultaneous regression analyses were conducted for physical/relational bullying and verbal bullying. The analyses showed that a model for predictive powers of the total class size ($B= .09, p>.05$), the number of female students ($B= .00, p>.05$) and the number of male students ($B= .09, p>.05$) on physical/relational bullying, 05) did not yield a significant result ($F_{[3, 426]}= 2.09, p>.05$). Similarly, a model for the predictive powers of verbal bullying, the total class size ($B= .12, p>.05$), the number of female students ($B= .16, p>.05$) and the number of male students ($B= .00, p>.05$). did not yield a significant result ($F_{[3, 426]}= 2.21, p>.05$).

4. Discussion and Results

Results revealed that more physical/relational bullying behaviors were observed in public schools compared to private schools. On the other hand, there was no significant difference in verbal bullying behaviors depending on the school type. The reason for this finding may be the current situation regarding adult surveillance in public and private schools providing pre-school education in Turkey. Considering the public and private schools that provide pre-school education in Turkey, there are mostly auxiliary staff besides the teacher in private schools (Başturan and Görgü, 2020). Therefore, this situation may weaken adult supervision in public schools. That verbal bullying behaviors increase with age, was similar to the results of Akduman's (2012) study. Akduman's (2012) stated that physical bullying was observed most for all age groups. On the other hand, there are studies in the literature reporting that the bullying and exposure to bullying of children aged 3-6 do not differ significantly according to the age groups of the children (eg, Yörük, 2016).

According to the findings, class size does not predict either physical/relational or verbal bullying behaviors of children. In other words, peer bullying behaviors observed in preschool classrooms do not increase as the class size increases. This finding reveals that class size may not be a variable that directly affects peer bullying behaviors in the preschool period. However, since this topic is quite new in the literature, it would be beneficial for future research to further investigate the relationship between class size and peer bullying behaviors in the preschool period. School administrators and teachers can use different strategies according to the age groups of children while addressing peer bullying in the preschool period. Classroom teachers can contribute to the prevention of peer bullying by supporting children's ability to express themselves appropriately by including activities that support children's social-emotional and language skills in a way that will appeal to age groups. In this study, class size and the number of boys and girls in the class did not predict peer bullying. Therefore, it points out the importance of stakeholders such as school administration, teachers or school psychological counselors to become aware and improve capacities and skills in preventing peer bullying in the preschool period.

Etik Beyannamesi

Bu makalede “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında belirtilen bütün kurallara uyduğumuzu, “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbirini gerçekleştirmediğimizi, hiçbir çıkar çatışmasının olmadığını ve oluşabilecek her türlü etik ihlalinde sorumluluğun makale yazarlarına ait olduğunu beyan ederiz.

Etik Kurul İzin Bilgileri

Etik kurul adı: Gaziantep Üniversitesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu

Etik kurul karar tarihi: 2016

Etik kurul belgesi sayı numarası: 2016/232

Araştırma makalesi: Tanrıku, İ., Kandemir-Özdiç, N., & Besnili, Z. N. (2021). Okul öncesi dönemde akran zorbalığı ve okul yapısı ile ilgili değişkenlerin incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(3), 857-873.